

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "פה נוף"

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולותנו

מיד לאחר שמסיימים את המלים: "ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ועקב ובניו ירדו מצרים" מגביהים את הכוס לאות גאווה ושרים בשמחה "והיא שעמדה".

ולכאורה שמחנתנו בשיר זה תמונה היא - מדוע אנו שמחים כבר באמירת תחלת הקטע העוסק בצרות שפקדו אותנו במהלך השנים: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולותנו" ולא רק בסופו: "והקב"ה מצילנו מידם"?

אמנם הקטע האחרון ראוי לשירה - אבל מה טעם לשיר כבר בתחלה? וכי התקופות האפלות בתולדות עמנו: החרבנות הנוראים שבהם נטבחו מיליוני יהודים עד שטוסי המלחמה שקעו בדם יהודי עד לאפם, האינקוויזיציה ששרפה חיים יהודים גאים שסרבו לחזור בהם מאמונתם ולהביע חרטה על מעשיהם לאחר ענויים איומים, גזרות ת"ח ות"ט שבמהלכן אבדו קהלות שלמות, או השואה האיומה שכלתה שלישי מעם ישראל - מהוים סבה לשירה?!

אלא, משל למה הדבר דומה?

יהודי עני ואביון התגורר בבקתה עלובה בשכירות, עד שקמיו העניק לו במתנה בית משלו. אמנם הבית לא היה מסאך מקודמו - גם בו דלפה התקרה, רוחות חדרו תחת סדקי הבית והרצפות התרוממו מן העכברים המתרוצצים תחתיהן - אך סוף כל סוף היתה זו קרקע משלו.

אלא, שכעבור ימים ספורים התברר לו, שלא רק בפסת קרקע משלו מדבר - ביום הראשון כאשר הלך לישון, שמע לפתע רשרוש מן הדלת, והבחין בגנב המנסה לחדר לתוך הבית. עמד בעל הבית וגרשו משם בתקיפות ובתהיזות גדולה, וזמן רב חלף עד שהצליח לתת תנומה לעפעפיו.

להפתעתו ביום השני - שוב חזר המחזה על עצמו. הפעם היה זה גנב אחר שבא, הציץ בעד הפתח וגרש בבוז.

כשגם ביום השלישי הבחינו העני ואשתו בגנבים, החלה מחשבה כלשהי מתגנבת לראשם - מה מחפשים הגנבים כאן בבית המט לנפול? מראה הבית לבדו מוכיח שאין כאן שום חפץ יקר ערך!

אין זאת אלא שמסתבר שאוצר נדיר מחבא בבית, ושקעו גנב לאוני הגנבים, והם מנסים בכל דרך שהיא לחדר לתוך הבית ולטל אותו!

מילא ירדו בני אדם ישנם בעולם - אמר ה"חזון איש" - ובכל זאת כלם מתעניינים בעם הקטן הקרוי עם ישראל. איך אפשר להבין זאת? מפני מה מדינה כה קטנטנת, שבקשי מצנית על גבי המפה, מעסיקה את האזניים בתשעים אחוים מן הדיונים הנערכים שם? למה כלם נושאים עיניהם אל האמה השסויה והדויה מכל האמות?

אין זאת אלא שיודעים הם כי אוצר גדול ויקר ערך טמון אצלנו!

זוהי הסבה לכך שלאחר האמירה בהגדה שיעקב ובניו ירדו למצרים, אנו שרים בשמחה על שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולותנו, שכן עצם העבדה שהכל מתמקדים בנו, מוכיחה על כך שאנו העם המיוחד המזהיר כזהר הרקיע - ואשרינו על כך!

(רבי יחיאל מאיר צוקר שליט"א - הגדת דורש טוב)

והיא שעמדה לאבותינו ולנו... אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם

במזמור ק"ה בתהלים מודה עם ישראל לקב"ה על הנסים שעשה עמו: "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו" (א-ב), ובהמשך (ה): "הפך לבם לשנא עמו להתנבל בעבדיו".

נשאלת השאלה: מה פשר ההודאה לקב"ה על כך שהמצרים שנאו אותנו והתנבלו לנו?

מבאר ה"בית הלוי": כל עוד עם ישראל ישבו בארץ גשן - אך אחד לא הרע להם. ברגע שיצאו מחוץ לגשן, ואמרו "נהיה כמצרים", אמר

הקב"ה: אני אדאג שהמצרים יבריחו אתכם מהם! "הפך לבם לשנא עמו להתנבל בעבדיו" כדי שלא יהיה מצב שישראל יתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם. יעקב מתחנן לקב"ה (שם, יא): "הצילני נא מיד אחי מיד עשו". מבאר ה"חתם סופר": "מיד עשו" - אינני מפחד! אני יודע איך להלחם בו ולנצח אותו. החשש הגדול שלי הוא "מיד אחי" - כאשר הוא בא אלי במסוה של אה. כאן טמונה הסכנה הגדולה.

יכולים לחוקק בגרמניה חקים שאסור למול ילדים - ולאף יהודי לא תהיה בעיה עם זה! מקסימוס יעברו לארץ אחרת, ימולו ויחזרו בחזרה. בכל הדורות עמדו היהודים בפני צרות, ולעולם לא נשברו. שום גזרה לא תעמד על עם ישראל שהוא לא יוכל לעמד בה! מתי אנו חנוני כן יכולים לפול? כאשר מתחילים 'לחבק' אותנו. שם מתחילה הצרה!

אנו חנוני אומרים בהתרגשות גדולה: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם". מובא בכתבי האר"י הקדוש שבשעה שאומר "והיא שעמדה" יגביה את הכוס ויכסה את המצה.

נשאלת השאלה: הרי המצה היא מדאורייתא והכוס היא מדרבנן. איך אפשר להבין, שאם המצה, שאכילתה היא מדאורייתא, יש לכסות, ואלו את הכוס, ששתייתה היא מדרבנן, יש להגביה. לכאורה, היה צריך להיות בדיוק להפך!

אומר רבי אהרן ר' לין זצ"ל - יושבים בליל הסדר כל המשפחה, סבא רבא, עם סבא, עם אבא, ועם בן, ואורחים לרוב, ונותנים שבח והודאה לקב"ה שהוציא אותנו ממצרים. אם ברצוננו לדעת מהו סוד הקיום של עם ישראל איך נצלנו איך אנו חנוני כאן, אחרי אלפי שנים, וברוך ה' הישיבות, והוגי תורה, פורחים ומשגשגים. איך נצלנו? איך הגענו עד הלום?

אומרת הגמרא (שבת ז' ע"ב): "גזרו על פתו ושמןו משום יינו, ועל יינו משום בנותיהן".

אתה מבקש לדעת איך שרדנו בגלות? "והיא שעמדה": כשינו את הפת - לא השתמשנו בפת של עכו"ם. גם את היין שמרנו - שלא נשתה ביחד עם אמות העולם. "והיא" - זה הדבר שהציל אותנו!

"שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולותנו והקב"ה מצילנו מידם" - למה? כי נזהרנו שלא להדבק באמות העולם! יש לנו הבטחה: "וישכן ישראל בשח" מתי? "בדד עין יעקב" - כאשר אנו חנוני לא מתערבים בגוים!

משל נפלא בנושא זה, שמעתי מרבי ראובן קרלינישטין זצ"ל:

מעשה בצערה כשרה ויראת שמים, שבאה יום בהיר אחד לאביה ובפיה בשורה: "אבא, החלטתי להתחתן עם בחור מהשכונה!"

"מי?"

"דוד, מהבלוק השלישי".

"איזה דוד - ההוא עם הנוספה?"

"כן"

"אוי וי..."

לדוד הזה, יש בערך שלושים הרשעות קודמות. ישב ויצא, ונכנס ויצא. אין מרוב בשכונה שהוא לא טפס עליו. כל פעם הוא מספר שהוא הולך לשלח את השו, וממברר שאין שם יונים אלא זנבים... - בקצרה כל השכונה רועדת ממנו, והיא רוצה להתחתן דוקא אתו!

"תגידי לי את נורמלית! בואי נמצא לך שדוך טוב!"

"לא, אני רוצה את דוד!"

לך תוציא לה אותו מהראש עכשיו...

בצר לו, נגש האב לרבו, והתחיל לבכות בדמעות שלישי: "רבה, תציל אותי!"

"מה קרה?"

"בתי רוצה להתחתן עם דוד!"

"איזה דוד, העברון?"

"כן"

"אל תדאג, השדוך לא יצא לפעול!"
"איך הרב יודע?"

"תקשיב לי, אני רוצה שתעשה ארוסין גדול - כמו חתונה!"

"אין בעיה! רק תגיד לי מה לעשות..."

"תעשה באולם גדול, ותזמין שלוש מאות איש. רק אל תשכח להביא שלוש

בקבוקים של שייבס ריגל - משהו חזק, ותביא גם בקבוק סודה"

"שייבס ריגל וסודה? איך הם מסתדרים ביחד?!"

"פשוט מאד. השייבס ריגל לבד, עד שזה משפיע, זה לוקח בערך שלשת רבעי

שעה. אבל אם שמים לו קצת סודה, זה קופץ מהר, ותוך כמה דקות הבן אדם

כבר לא יודע באיזה כוון הוא הולך."

ברוך ה', החתן מוצא חם כלבבו - עוד לא התחיל הארוסין, והם כבר שותים
לשכרה.

כמוכן שאחרי שתי כוסות ובקבוק סודה, הבחור לא יודע אם האולם מסתובב,

או שהמחנות מסתובבים, או שזו רעידת אדמה. כל מי שבא לחץ לו את היד

"מזל טוב", מהסרור של השייבס ריגל, הוא מכניס לו אגרוף ישירות בחזה.

ואז הגיע הדוד בן השמונים אל החתן, ובאותו רגע שהוא הוציא מהפה "מזל

טוב!", הכניס לו מידענו אגרוף ישירות לחזה!

"מה זה, הוא משגע?"

"לא, הוא קצת אלים. זה יעבר לו."

הדוד רץ לאשתו - "תביאי לי מהר כוס לשותות... הוא הכניס לי מכה, אני לא

נושם..." באו כלם לעשות לו אוויר, עד שיבוא 'הצלה', ואתם בקדש הגיעה גם

הכלה - "מה קרה?"

"החתן שלך הכניס לי אגרוף לחזה!"

"החתן שלי? אוי ואבוי!"

הכלה רצה לחתן: "דוד! למה הכנסת אגרוף בחזה לדוד של אמא שלי??"

בתגובה ספגה הכלה שתי צ'פחות מחתנה. עכשיו גם לה התחיל לכאב. היא

רצה לאביה: "אבא, הוא שבר לי את האף!"

"אחח, ברוך ה'! טוב שהוא שבר לך את האף, לפני ששברנו את הצלחת..."

אמר רבי ראובן וצ"ל: כשהקב"ה רואה שאנחנו נדבקים לאמות העולם, מה הוא

עושה? דואג שאמות העולם יקראו אותנו, כדי שלא נלמד ממעשיהם!

(רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - הגדת נעיונות יאמרו)

והיא שעמדה לאבותינו ולנו

אל הרבי רבי מרדכי מלכוביץ, בא אחד מהחסידים ואמר: הפריץ פעם אהב

אותי ועתה החל להתנבל אלי.

אמר לו הרב: כל זמן שאתה שונאת את הפריץ, לא היה אכפת לקדוש ברוך הוא

שהוא יאהב אותך. עתה כשראית שהוא נחמד, והתחלת לאהב אותו, אין ברכה,

אלא שהפריץ ישנא אותך...

אם יהודי לא יודע לעשות "קדוש" אז הגוי עושה לו "הבדלה".

דבר זה נרמז באן: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו..." שלא אחד בלבד עמד עלינו

לכלותנו - מה עמד לאבותינו ולנו? זה שבכל דור דור קמים עלינו לכלותנו.

רק בזכות זה עם ישראל חי וקיים.

ובנו של ה'נודע ביהודה', רבי שמואל לנדא אמר: "...לא מאקמים ולא געלתים

לכלותם" - אם לא הייתי עושה את ישראל למאוסים ומגעילים בעיני הגוים,

היו על ידי כן נטמעים בין הגוים, וכליים...

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - הגדת ומתוק האור)

שבכל דור דור עומדים עלינו לכלותנו

כמה הם שנות דור? בין עשרים לארבעים שנה.

ולכאורה איך אפשר לומר, שבכל דור דור עמדו עלינו לכלותנו, הרי לא בכל

הדורות חשים אנו כי עומדים עלינו לכלותנו, וכי לא היו פעם ארבעים שנה של

שקט, וכפי שמצינו בפסוק (שופטים ג, יא) "ותשקט הארץ ארבעים שנה?"

אלא שאף שהיו זמנים שלא היה נראה לנו שרוצים לכלותנו - האמת היא שלא

תמיד אנחנו יודעים מה שהם רוצים. הם מצדם תמיד רוצים לכלותנו, והקדוש

ברוך הוא מפר עצתם. רק שלפעמים אנו זוכים לראות זאת בעינינו, כמו שהיה

בזמן פרעה ובזמן המן, אבל ברב הפעמים הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם אף

מבלי שנדע מאז!

והראיה, ממשיך בעל ההגדה ואומר: "צא ולמד" - עליך ללמד היטב מה היה

עם לבן הארמי.

הרי בצעם מבחינת יעקב אבינו, עשרים השנים שהיה אצל לבן היו שנים טובות

עבורו. בזמן הזה הוא נשא ארבע נשים, נולדו לו רב ילדיו, וגם התעשר

עשר גדול.

לואת מגלה לנו בעל ההגדה שהאמת היא "שפרעה לא גור אלא על

הזכרים, ולבן בקש לעקר את הכל!"

והיו רואים שלבן בקש לעקר את הכל?

בשעה שיעקב ובני ביתו ברחו מבית לבן, כתוב שהוא רדף אחריהם

להרגם, אלא שבדרך נגלה אליו הקדוש ברוך הוא בחלום הלילה והזהירו:

"השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע" (בראשית לא, כד), ואם הקדוש ברוך

הוא לא היה מסכל את עצתו - היה משמיד, חלילה, את כלם.

"צא ולמד" - מהמעשה עם לבן הארמי עלינו ללמד שאין דור בו אמות העולם

אינם רוצים להשמדנו, גם כאשר לנו נדמה שהכל טוב ויפה. אין דור כזה!!

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - הגדת ומתוק האור)

שבכל דור דור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם

יש לדקדק, שלכאורה מתאים יותר היה לומר 'הקדוש ברוך הוא מצילנו מהם',

ומהו "מידם"?

מבאר רבי דב יפה וצ"ל: לפעמים אדם נמצא כל כך עמוק בתוך צרה, עד

שמרגיש שהוא כבר "בתוך היד" של הגוים - אבדה כל תקוה, אפס כל סכוי.

אומר הקב"ה: גם במצב הזה - אציל אתכם! "מצילנו מידם".

לשם כך לא צריך לעשות דברים גדולים ועצומים. הקב"ה מבקש לראות

התחזקות אחת שלנו, התגברות אחת - ויכר יחיש את ישועתו הגדולה.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - הגדת שש באמרתך)

והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם

לא די שהקב"ה מציל אותנו מידי הגוים ומזממותיהם, אלא שלעתים הגוים

עצמם שותפים בעל כרחם להצלתנו.

רבי יוסף ליברמן שליט"א מחבר הספר "משנת יוסף" התגורר בילדותו

בפרשבורג שבבוהמיה, בה חיו היהודים בנחות וברוחה כלכלית.

בהיותו בן תשע שנים, נגש אליו גוי בעת שהלך ברחובה של עיר, וסטר על לחיו

סטייה מצלצלת, והילד שב לביתו בוכה.

כאשר נודע לאביו על מה שארע, הודיע בפסקנות: "אם ילד גוי מסגל לתת

לילד יהודי סטייה, הדבר מלמד שמתחילה כאן אנטישמיות, ועל כן עוזבים אנו

את הבוהמיה, ועולים לארץ ישראל".

"הצאת מדתך?" שאלו בני הקהלה הנדהמים את אביו. "הלא בארץ ישראל

אין מה לאכל, וכאן יש לך דירה מרווחת, פרנסה בשפע ועושרות צמודות מבקר

עד ערב. לא חבל?"

אך הוא נותר איתן בדעתו, ורק אמר: "אנחנו עוזבים הכל".

המשפחה מכרה את כל נכסיה, ועלתה לארץ ישראל. בהמשך התברר גדל הנס,

כאשר במי השואה השמדה מרבית יהדות הבוהמיה, והמשפחה נצלה מן התפת.

נמצא שהסטייה שנתן הגוי ליוסף הצעיר היתה בשליחות הבורא, כדי להביא

לו ולמשפחתו את ההצלה.

*

חמיו של מרן רבי שמואל ואזנר וצ"ל שמש כראש הקהל בעיר פרשבורג. הוא

נמו לו דירה מרווחת, והחזיק את הישיבה שבה מסר שעורים. הרב ואזנר היה

נוהג ללמד בקול. באחד הימים עברו ליד חלונו נערים גוים. קול למודו הכעיס

אותם, והם החלו לידות אבנים לעבר הבית.

מיד לאחר התקרית נגש הרב ואזנר אל חמיו, ואמר בפשטות: "ברצוני לעלות

לארץ ישראל".

"האם אתה בטוח בכך?" נדהם חמיו. "הרי אין לך אשורים להכניס לארץ,

ובפרט שיש לך תינוק בן שנה ואי אפשר להטילטל אתו במסע שכזה".

"אכן צדקו דבריך, חמי הנקר. את התינוק נשאר אצלכם ואלו אנו נסע בספינת

מעפילים", השיב הרב ואזנר בנחישות.

הם עלו לספינת מעפילים בחסר כל, לאחר שלא הרשו לקחת עמם אף לא

מוזדה אחת. כאשר הגיעה הספינה למרחק שני קילומטרים מהחוף, אזל הדלק

במכליה, ושנים-עשר אנשים - ביניהם הוא וזוגתו - החליטו שהם עושים את

שארי הדרך בשחייה. הם כמעט התמוטטו בדרך, והוא אף אבד את כובעו

במים, אך לבסוף עמדו רגליהם על אדמת ארץ ישראל.

הרב ואזנר ואשתו הגיעו לירושלים והתישבו בה, וכך נצלו מן השואה הנוראה

שהתרחשה מספר שנים לאחר מכן. הוא היה נוהג לומר, שהאבנים שאותם

גוים זרקו על חלונו בוניה - הם שזכו אותו להגיע לארץ הקדש, ולעתים גם

כשזורקים אבנים על האדם יש בכך ברכה.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - הגדת שש באמרתך)